

לעילוי נשמה
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

פרשת נח

חידושי תורה ושאלות מ - א' ועד ת' על **פרשת השבוע** וענייניא דיומא מהמפרשים מדרשים וכד'
התשובות מסודרות לפי סדר **א-ב**
בפרשה 153 פסוקים = חטופים, למלחמה, נס גדול.

חודש מרחשון – כמה הסברים ניתנו לכינוי 'מר'. לפי שבחודש זה אין חגים ומועדים (קמח סלת). וכן מלשון טיפת מים ככתוב הן גוֹזִים כְּמַר מְדִלִי (ישעיהו מ טו) לפי שבחודש הזה מתחילים לרדת גשמים. בתנ"ך החודש נקרא ירח בול דכתיב (מלכים א ו', ל"ח) "וּבִשְׁנֵה הָאֶחָת עֶשְׂרֵה בְּיָרֵחַ בּוֹל הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי. בול מלשון "מבול" שבחודש זה התחיל המבול (פסיקתא זוטרא לקח טוב), הטעם שנחסר האות מ' מהמילה מבול: לפי שהוא כנגד מ' יום שחסרו מן העולם (פסיקתא שם - תנחומא פרשת נח סימן יא). מר מלשון "מרירות" על שם שבו בחודש (מדרש אסתר פרשה ז פיסקא יא) מתה שרה (שדי חמד שם), ויש מוסיפים לפי שבחודש זו מתה בו רחל אימנו (ילקוט שמעוני שמות קסב) וכן לפי שבחודש הזה יורדת הרביעה הראשונה של הגשמים, ואותם גשמים הם מרים שהרי תחילת הגשם אינו אלא לנקות ולהעביר את האבק והעיפוש המצטבר (נזר יוסף חודש מר חשוף). וכן לפי שהיה חודש רע ומר בו נפרע הקב"ה מדור המבול. 'מר' מלשון מרירות מפני מי המבול שירדו בחודש הזה (בראשית ז יא) והם היו מרים (הרב משה בכר בארקי תלמיד של הגר"ח פלאגי). מר חשון מלשון "מרחשין שפוותיהו" (חגיגה ג, א) דהיינו שהשפתיים מרחשות מהשירות והתשבחות של שני החודשים אלול תשרי ונשאר רושם לטובה. 'בול' מלשון יבול, לפי שבחודש זה היבול הישן נאסף כבר, ועתה החלה עת החרישה והזריעה לשנה החדשה (תרגום יונתן) 'בול' מלשון נובל, שבו העלים נובלים והארץ מתנבלת מהם (מצודות).

אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת נֹחַ וְנֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדֹרֹתָיו אֵת הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ נֹחַ (בראשית ט ו) **אִישׁ רִ"ת אֵין שׁוּם יֹאֹשׁ**. בשביל לזכות להיות צדיק תמים צריך בתחילה להיות **אִישׁ** כדכתיב **וְחֹזְקָתָ וְהֵייתָ לְאִישׁ**. (מלכים א ב ב), לפי שנח היה בדור של רשעים שהיו מקניטים אותו והיה נראה מוזר בעיניהם, ואע"פ כן החזיק מעמד ולא התייאש והמשיך לעשות את רצונו תברך ובוזה זכה לתואר **אִישׁ**.

אקטואליה בפרשה - ותשחת הארץ לפני הא-להים ותמלא הארץ חמס. (ו יא)
תרגום יונתן - ואתחבלת ארץ בגין דיירחא דסטו מן ארחו דתקנו קדם יי ואיתמליאת ארעא חטופין.
אוה"ח - פירוש חמס הוא כללות הרשע בו גזל בו גילוי עריות בו שפיכות דמים בו עבודה זרה.
בעה"ט - חמס בגימטריא מי נח מלמד שפרע להם מדה במדה. חמס בגימטריא גיהנם (108) מלמד שברותחין נדונו.
פי מלאה הארץ חמס מפניהם (ו יג) בגימטריא **גלוי עריות** (735) (בעה"ט)

חידה בפרשה – מתי קרה שהחמה זרחה במערב ושקעה במזרח.

שבוע ימים לפני המבול – החמה זרחה במערב ושקעה במזרח. כתוב: **וַדַּעְתִּי כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאֱ-לֹהִים הוּא יְהִי לְעוֹלָם עֲלֵי אֵין לְהוֹסִיף וּמִמֶּנּוּ אֵין לְגַרֵעַ וְהָאֱ-לֹהִים עֲשָׂה שִׁירָאוּ מִלְּפָנָיו**. (קהלת ג יד) פרש"י - הקב"ה במעשה בראשית הוא ראוי להיות לעולם ואין לשנותו לא בתוספת ולא בגרוע וכשנשתנה האלהי' צוה ועשה שישתנה כדי שייראו מלפניו אוקיינוס פרץ גבולו בדור אנוש והציף שליש של עולם והא-להים עשה שיראו מלפניו **שבעת ימים נשתנו הלוח חמה בדור המבול לזרוח במערב ולשקוע במזרח** כדי שיראו מלפניו, חמה חזרה לאחוריה עשר מעלות בימי חזקיהו ובימי אחז אביו נתקצר היום ונתרבה הלילה ביום מותו כדי שלא יהא נספד כל זה כדי שיראו מלפניו לפיכך אין טוב לאדם לעסוק אלא במצותיו ולירא מלפניו.

בתפילת מוסף של ראש השנה התפללנו – וְגַם אֵת נַח בְּאֶחְבָּה זְכַרְתָּ. וַתִּפְקְדֵהוּ בְּדָבָר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים בְּהִבְיָאֵךְ אֵת מִי הַמִּבּוּל .. זְכַרוֹנוּ בָּא לְפָנֶיךָ יְ-הוָה אֱ-לֹהֵינוּ, לְהַרְבּוֹת זְרַעוֹ כְּעִפְרוֹת תִּבְּל וּצְאָצְאוּ כְּחֹל הַיָּם. **מה הקשר בין נח לבין ראש השנה**.

רבי לוי יצחק שניאורסון מסביר ע"פ הקבלה את הקשר המיוחד שיש לנח דווקא עם ראש השנה.
ישנן שלוש נשים גדולות שנפקדו בבן זכר בראש השנה (ראש השנה י, ב): שרה אמנו, רחל אמנו וחנה אשת אלקנה (אמו של שמואל הנביא). שלוש נשים אלו היו עקרות ובראש השנה זכו לבנים, ואכן, קריאת התורה וההפטרות של שני ימי ראש השנה עוסקים בשלושת נשים אלו: שרה, רחל וחנה (ובבניהם: יצחק, יוסף ושמואל).
שמן של שלושת נשים אלו דומה - לשלושתן שם קצר בעל שלוש אותיות, שחלקן זהות. כך האות ר' נמצאת גם אצל שרה וגם אצל רחל, האות ה' מהווה סיומת גם לחנה וגם לשרה, והאות ח' משותפת לרחל ולחנה.
מה הן האותיות הייחודיות של כל אחת מהן? – האות הייחודית של שרה (שאינה נמצאת אצל חברותיה) היא האות ש'; רחל מיוחדת באות ל'; ואילו חנה מחזיקה לבדה באות נ'. ואיך כל זה שייך לנח?
בפרשת נח מציינת התורה את מידותיה המדויקות של תיבת נח: **שָׁלֹשׁ מְאוֹת אַמָּה אַרְבֵּי הַתֵּבָה חֲמִשִּׁים אַמָּה רְחִבָּה וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתָה**. שלוש מאות כנגד שרה – ששמה מתחיל באות ש' (=300), חמישים מקביל לחנה – שמתהדרת באות נ' (=50), ושלושים שייך לרחל – ששמה מסתיים באות ל' (=30). כך מתקשרים שלושת העקרות שנפקדו בראש השנה – עם האישיות של נח, המקבלת כבוד מיוחד דווקא ביום הזה.

מבול ר"ת - מְנוֹת וְחַיִּים בְּיַד לְשׁוֹן (משלי יח כא) לרמוז שבזכות שמירת הלשון של נח ניצל ממי המבול. (אמרי נועם)

והא-להים יבקש את נרדף. (קהלת ג טו). רבי הונא בשם רבי יוסי: עתיד הקב"ה לתבוע דמן של נרדפין מיד רודפיהו. צדיק רודף צדיק – והא-להים יבקש את נרדף. רשע רודף צדיק – והא-להים יבקש את נרדף. רשע רודף רשע – והא-להים יבקש את נרדף. אפילו צדיק רודף רשע – והא-להים יבקש את נרדף - מכל מקום: והא-להים יבקש את נרדף. א"ר יוסי ב"ר נהוראי, לעולם הקב"ה מבקש קרבנות של נרדפים מן הרודפים, שכן מציינו הבל נרדף מפני קין כתיב וישעף? - הוה אל הבל וכן בנח ובני דורו ובאברהם עם נמרוד וביצחק עם פלשתים וביעקב עם עשו וביוסף עם אחיו ובמשה עם פרעה ובדוד עם שאול ובשאל עם פלשתים **ובישראל עם האומות.** ואפילו בקרבנות כן, אמר הקב"ה, שור נרדף מפני ארי, עז מפני נמר, כבש מפני זאב, לא תקריבו לפני מן הרודפים אלא מן הנרדפים (מדרש רבה)

שאלות

- א. שם נוסף לנמרוד. ולמה נקרא שמו נמרוד לפי שהעמיד מרד בעולם, שהמריד את כל העולם כולו על הקב"ה במלכותו.
- א. אשתו של תרח, אמו של אברהם אבינו. האומר ג' פעמים את שמה ימצא חן בעיני השלטון.
- ב. **אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים הנה בדרתיו את הא-להים התהלך נח** (בראשית ו ט) פרש"י - הואיל והזכירו, ספר בשבחו, שנאמר (משלי י ז) **זכר צדיק לברכה.** איתא בגמרא (יומא לה): **אמר ליה רבינא למהו מרבנן דנהו מסדר אגדתא קמיה: מנא הא מילתא דאמור רבנן "זכר צדיק לברכה"?** אמר ליה, דהא פתיב: **"זכר צדיק לברכה"!** מדאורייתא מנא לן? דכתיב (יה יז): **וי-הנה אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה.** וכיון שהזכיר שמו ברכו וקתיב (יה יח): **ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום.** לכאורה יכל ללמוד מנח שזכר צדיק לברכה.
- ג. **ויאמר ברוך ה-הנה א-להי שם ויהי כנען עבד למו.** (ט כו) פירש הא"ע **עבד למו** היינו לשם ולא לוקים. לכאורה אם הוא עבד לאלוקים הרי זו ברכה. על מי נאמר שהיו שונים שלוש מאות הלכות במגדל הפורח באוויר. זהו תיבת נח שהיתה פורחת ושטה על המים.
- ה. רמז בהפטרות שאין מקבלים גרים לימות המשיח.
- ו. ראייה בפרשה שגוי ששבת חייב מיתה.
- ז. אברהם אבינו התפרסם בעולם. מה היו חקוקים על המטבעות שלו.
- ח. **ויקהל נח איש האדמה וישעף כרם.** (ט כ) פרש"י - עשה עצמו חולין, כי היה לו לעסוק תחילה בנטיעה אחרת. לכאורה מה גודל חטאו של נח הלא אנו רואים חשיבות היין בקידוש, הבדלה, ד' כוסות, ברהמ"ז, ברית מילה, גישואין ועוד. כמו כן מנין ידע חם שמבקש נח להוליד בן רביעי.
- ט. **וכל העוף למיניהו כל צפור כל כנף.** (ז יד) לכאורה הוי כפילות **כל צפור** הוא **כל כנף**.
- י. מין עוף בפרשה ששומרת שבת ואינה תולשת במחובר בשבת.
- כ. באיזה גיל אברהם אבינו נשא את שרה אמנו לאישה.
- ל. כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבר מי נח עוד על הארץ פן נשבעתי מקצף עליך ומגעך בך. (ישעיהו נד ט) היכן מציינו שהקב"ה נשבע שלא יביא עוד מבול.
- מ. **ויולד נח שלשה בנים את שם את חם ואת נפת.** (ו י) לכאורה הוי כפל לשון, מדוע נכתבה המלה **את** אצל כל אחד מבניו, מה בא לרבות. **ואתה קח לך מקל מאכל אשר יאכל ואספת אליה ויהיה לך ולחם לאכלה.** (בראשית ו כא) לכאורה קשה מהגמרא (ברכות מ). דאמר רב יהודה אמר רב: אסור לאדם שיאכל קודם שימתן מאכל לבהמתו, שנאמר: **"ונתתי עשב בשדה לבהמתה"** ונהדר **"ואכלת ושבעת"**. איך מקדים כאן מאכלו לבהמתו. כמו"כ - **מקל מאכל אשר יאכל** לכאורה הוי כפל לשון שהרי ברור שדבר **מאכל** הוא **יאכל**.
- ס. באיזה גיל היה תרח בהולידו את אברהם.
- ע. **וישאר אף נח ואשר אתו בתבה.** (ז כג) אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות - מי עוד ניצול מהמבול מחוץ לתיבה, וכיצד.
- פ. הרואה אותו בחלום פלא נעשה לו, פלאות נעשו לו, פלאי פלאות נעשו לו.
- פ. **כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מקל אשר בחרבה מתו.** (ז כב) מה הטעם שעל המילה **כל** בטעמי המקרא הטעם הוא **פזר** (פזר גדול), ולא מציינו בכל המקרא כולו טעם **פזר** (פזר גדול) במילת **כל** רק כאן.
- צ. **ויקח אברהם ונהור לקח נשים שם אשת אברהם שרי ושם אשת נהור מלכה בת הרן אבי מלכה ואבי יספה.** (יא כט) שרה. בא"ת ב"ש בג"ץ שהוא בגימטריא **יסכה**. (95) (בעה"ט) ואמר רבי יצחק: **יספה** זו שרה, ולמה נקרא שמה **יספה** - **שפסכה ברוח הקדש**, דבר אחר: **יספה** - **שהפל סוכין ביופיה**. מדוע כשהתורה מזכירה את לידתה של שרה אמנו ע"ה מצוינת היא בשמה **יספה**, ואילו בהמשך הפרשות מוזכרת רק בשמה הידוע שרה.
  - ק. סך כל ימי המבול. רמזו בפסוק **ויאמר א-להים לנח קח לך את כל צאן הבהמה אשר לנפש חיה ואת כל הבהמה אשר לנפש חיה ואת כל הבהמה אשר לנפש חיה ואת כל הבהמה אשר לנפש חיה** (בראשית ו יג).
  - ק. על איזה ראייה של חיות משונות מברכים ברוך משנה הבריות. ומה הטעם שדווקא באלו ולא על חיות משונות ומוזרות אחרות.
  - ר. ביום זה חרבו המים לחלוטין מעל פני האדמה אף כי עדיין נותרה הארץ לחה ורק פניה קרמו כטיט, ובכ"ז בחשון יבשה הארץ לחלוטין כך שניתן היה לעמוד עליה.
  - ש. **ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה בארץ שנער וישבו שם.** (יא ב) תרגום אונקלוס **בארעא דבבל**. מה הטעם שארץ שנער נקראת בבל. ומדוע דווקא בחרו במקום ההוא מכל המקומות שבעולם.
  - ש. דג ששובת - שעולה ליבשה בערב שבת וחוזר לים במוצאי שבת.
  - ת. **גם מעוף השמים שבעה שבעה זכר ונקבה לחיות זרע על פני כל הארץ** (א י) פרש"י - בטהורים הכתוב מדבר ולמד סתום מן המפורש. **מדוע** לא נכתב בפסוק במפורש מעוף הטהור. לכאורה **לחיות זרע** הוא מיותר. איזה מין עוף - הזכר טמא והנקבה טהורה.

תשובות

- א. אמרפל – איתא בגמרא (עירובין נג.) **וַיְהִי בַיּוֹם אֲמַרְפֶּל רַב וְשִׁמּוֹאֵל**, חד אמר: נמרוד שמו. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ אֲמַרְפֶּל? שְׁאָמַר וְהִפִּיל לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ בְּתוֹךְ כְּבִשּׁוֹן הָאֵשׁ, וְחַד אָמַר: אֲמַרְפֶּל שְׁמוֹ, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ נִמְרוֹד? שֶׁהִמְרִיד אֶת כָּל הָעוֹלָם פּוֹלוֹ עָלָיו בְּמַלְכוּתוֹ. איתא במדרש - שלושה שמות נקרא לו: כוש, נמרוד ואמרפל. (ב"ר מב ד) *
- א. אמתלאי בת כרנבו. (בבא בתרא צא.) כתב ב'פחד יצחק' שהאומר ג' פעמים 'אמתלאי בת כרנבו' לפני השלטון ימצא חן בעיניו.
- ב. ברכה ממש הביא ראיא מאברהם והיא כוללת שני דברים א' מספר בשבחו ב' ברכה ממש. אצל נח זה רק שבת. (פרדס שמאי)
- ג. גזירה היא מלפניו שלא יוכלו הבעלים לשחררו. דכתיב **לְעֵלֶם בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ** (ויקרא כה מו) ואמרו חז"ל כל המשחרר עבדו עובר בעשה, (ברכות מז:)
- וזה הכוונה שיהיה עבד לאלוקים דיגורו שלא יוכל הבעלים לשחררו. (אמרות ה) *
- ד. דואג ואחיתופל – היו שונים שלוש מאות הלכות במגדל הפורח באוויר זהו תיבת נח שהיתה פורחת ושטה על המים, ושלוש מאות חדרים היו בה, והיתה עשויה כמידת המקדש – ג' מאות אמה. **וַיֵּאמֶר אֱנוֹשׁ קְרָעִי** (תהלים נה יד) **עֲרֹכִי** בגימטריא ג' מאות. (300) (רבינו יהודה החסיד)
- ה. **הֵן גֹּזֵר יְגוֹר אֶפְסֵי מְאוֹתֵי מִי גַר אֲמַרְפֶּל עֲלֵיךָ פּוֹל** (ישעי' נד טו) איתא בגמרא (יבמות כד:) **תַּנּוּ רַבְּנַי: אֵין מְקַבְּלִין גְּרִים לִימּוֹת הַמְּשִׁיחַ. כִּי־צֵא בּוֹ, לֹא קִבְּלוּ גְרִים לֹא בְיָמֵי נְדָד וְלֹא בְיָמֵי שְׁלֵמָה. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מֵאֵי קָרָא: שְׁנֵאמַר הֵן גֹּזֵר יְגוֹר אֶפְסֵי מְאוֹתֵי מִי גַר אֲמַרְפֶּל עֲלֵיךָ פּוֹל.** פרש"י הבא להתגייר יגור **אֶפְסֵי מְאוֹתֵי** בעוד שאין אני עמכם יתגייר **דהיינו** בזמן הזה. כלומר, מי שגר עם ישראל הוא יהיה אתם גם לעתיד לבוא, אָבֵל אֵינְךָ [אחרים] — לֹא. *
- ו. **וַיּוֹם וְלִילָה לֹא יִשְׁבְּתוּ.** (ט יד) איתא בגמרא – (סנהדרין נח:) אמר ריש לקיש עובד כוכבים ששבת חייב מיתה שנאמר **וַיּוֹם וְלִילָה לֹא יִשְׁבְּתוּ.** ואמר מר אזהרה שלהן זו היא מיתתן. פרש"י - וקא דריש ליה לא ישבותו ממלאכה דאבני אדם נמי קאי. *
- ז. זקן וזקנה מצד אחד, בְּחֹר וּבְתוּלָה מצד שני (בבא קמא צז:). פרש"י - בחור ובתולה - יצחק ורבקה, זקן וזקנה - אברהם ושרה. והוא כיתוב ולא דמויות. והמהרש"א פירש גם זה על אברהם ושרה שנעשה להם נס אחר היותם זקן וזקנה שנעשו כמו בְּחֹר וּבְתוּלָה.
- ח. חמש נטיעות היו כרם – איתא במשנה (כלאים פ"ד מ"ה) **הַנּוֹטְעֵי שְׂמִינִים כְּנֶגְדַּ שְׂמִינִים וְאֵת יוֹצֵאָה זָנַב, הֲרֵי זֶה כְּרֵם.** מתוך זה שנטע חמש נטיעות ידע חם שרוצה שיהיה לו בן רביעי, כי לא היו רק נח ושלושת בניו והיה די לו בארבעה. (כרם חמד) והיה לו לנטוע אחד מכל עץ. *
- ט. טהור – צָפוּר, טמא – פָּנָף. וכן בפסוק **כִּי יִקְרָא קֶן צָפוּר לִפְנֵיהֶם בְּדֶרֶךְ** (דברים כב ו) **צָפוּר** – טהור ולא טמא. בתיבה היו גם ציפורים טמאים וגם טהורים. (חולין קלט:)
- י. יונה – כתב העיב"ץ (מגדול עז - בית מידות עליות הטבע) שיש מופת על שבת חוץ ממה שהסמבטיון שובת. שהיונה אינה תולשת מהמחובר בשבת. ולפי"ז כתב בפרדס יוסף לפרש את הכתוב **וַתֵּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לֵאמֹר עָרַב וְהִנֵּה עֲלָה זֵית טָרֶף** (ח יא), שכל השבת לא תלשה רק לעת ערב, וזה הפירוש במה שמזמרים "יונה מצאה בו מנוח", שלא תולשת ממחובר בשבת. (קב ונקי)
- כ. כ"ה שנים – שהרי כשנולד יצחק היה אברהם בן מאה שנה, וכיון שהיה אברהם עקר ע"ה שנה על כרחך נשא את שרה בגיל כ"ה שנה. (זית רענן)
- ל. לאו לאו תרי זמני הוי שבועה – כתיב **וְלֹא יִהְיֶה עוֹד מִבּוֹל לְשַׁחַת הָאָרֶץ** (ט יא) וכתיב **וְלֹא יִהְיֶה עוֹד הַמַּיִם לְמַבּוּל לְשַׁחַת כָּל בְּיַשָּׁר** (ט טו) פרש"י – הרי היא כשבועה מאחר שהחזיק דבריו. (שבועות לו.)
- מ. מלאכים הנולדים מקיום המצווה. בשעה שקיים נח מצות פריה ורבייה הביא לעולם מלאכים הנולדו מקיום המצווה לשם שמים כתיקונה. וזהו הריבוי במילה **אֵת**, בניס רוחניים היינו מלאכים. (בן איש חי – דרושים)
- נ. נס היה – שציווה לו הקב"ה להכין מאכל רק לעצמו ולבני ביתו וע"י נס יהא מספיק ג"כ לבהמות. (תפארת יהונתן). והכי ביאורו נח מצווה להביא דבר מאכל עבורו ועבור ב"ב אשר יאכל על ידם, ומתוך זה יהיה לך ולהם לבעלי החיים לאכלה. א"ל האזנה הוא רק לגבי בהמתו שלו היינו קנין הגוף ברשותו לצרכו לכל דבר. ואיתא בגמרא (סנהדרין נט:) אדם הראשון לא הותר לו בשר לאכילה דכתיב **לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָה. וְלִכְל חַיַּת הָאָרֶץ** (א טז-ל) ולא חית הארץ לכם וכשיצאו מהתיבה התיר להם. ולכן לא היה צריך להאכילם קודם שיאכל הוא. א"ל מאחר והיה טרוד כל הזמן בלהאכילם, א"כ מה שאכל לא היה לעצמו אלא למענם להחיות את גופו שיהא לו כח להאכילם עוד (כרם חמד). *
- ס. ס"ח שנה – כתב האוה"ח (בראשית יא לב) כי הלא תמצא כי תרח היה בן קמ"ג שנה בהפרד אברהם אבינו ממנו **כִּי בֶן ס"ח שָׁנָה הָיָה כִּשְׁנוֹלֵד אַבְרָהָם** ובלכת אברהם ארצה כנען היה אברהם בן ע"ה שנה שאז עולים שני תרח קמ"ג והוא מת בן ר"ה שנה.
- ע. עוג מלך הבשן – תרגום יונתן - ואתא עוג דאישתמיזב מן גובריא דמיתו בטובענא ורכב עילו תיבותא ונהו גננא על רישיה ונהו מתפרנס מן מזונו דנח. (יד יג) בזמן המבול היה עוג על התיבה מבחוץ מה עשה נח? נקב חור אחד בתיבה. והיה מושיט לו מזונו בכל יום ויום (ילקוט"ש נח נז) ונשבע לנח ולבניו שיהיה להם עבד עולם (פדר"א כג). **אֲדָ נַח בְּגִמְטְרִיא עוֹג (79) (בעה"ט) וכן הראם והדגים ע"י שנצטננו צידי התבה. (זבחים ק"ג:)**
- פ. פינחס – פלא נעשה לו, פיל – פלאות נעשו לו, פילים – פלאי פלאות נעשו לו. איתא בגמרא (ברכות נו.) **הַרְוָא פִּינְחָס בַּחֲלוֹם** — הרי זה סימן **כִּי פִּלָּא נַעֲשֶׂה לוֹ, כְּדָרְךְ שֶׁנַּעֲשֶׂה יוֹסִים לְפִנְחָס. הַרְוָא פִּיל בַּחֲלוֹם** — הרי זה סימן **כִּי פִּלָּאוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ** והרואה פילים בחלום — פלאי פלאות נַעֲשׂוּ לוֹ. ושואלים: **וְהַתְּנִיא שְׂכַל מִינֵי חַיּוֹת יִפְיֵן לְחֲלוֹם, כְּשֶׁאִדָּם חוֹלֵם עֲלֵיהֶם חוֹץ מִן הַפִּיל וּמִן הַקּוֹף!** ומתריצים: זה ששנינו שסימן יפה, הרי זה באופן שראהו שהוא חבוש אוכף, זה ששנינו שראית פיל אינה סימן יפה, הרי זה באופן שכאילו חבוש אוכף.
- פ. פיזור לרשעים הנאה להם הנאה לעולם. (סנהדרין עא:) פרש"י - שנפרדו זה מזה ואין יכולין להיוועץ עצה רעה וליסייע זה את זה. כך הפיזור הזה הנאה לעולם שנאבדו הרשעים הללו. **וְעוֹד** אמר הקב"ה כלום בראתי בהמה וחיה אלא בשביל האדם, עכשיו שאדם חוטא בהמה וחיה למה לי. הקב"ה פיזור את כל העולם אף בהמה וחיה וזה הרמז בתיבה **פֶּל** בטעם **פָּזַר**. (רבינו בחיי, אמרות ה)
- צ. צנועה היתה ומכוסה תמיד מעיני בני אדם, ולכן רק כשנולדה כשהיא עדיין קטנה ניתן להזכיר את מעלתה שהיתה סוכה ברוה"ק יחד עם ציון העובדה שהכל סכין ביופיה. (בניהו – מגילה יד.)
- ק. קו"ץ ימים – מ' יום של מטר וקו"ץ של תגבורת. רמוז בפסוק **קִץ כָּל בָּשָׂר**. (בעה"ט)
- ק. קוף וקיפוף ופיל – הטעם לפי שהם דומים לאדם בכמה דברים (המאירי) א"ל משום דאיתא במדרש (ספר הישר, סנהדרין קט.) שאת דור הפלגה הפך ה' לקופים ולפילים ולכן מברכים דווקא על בריות אלו. (הרב שלמה עדני)
- ר. ראש השנה – תרגום יונתן: **נִקְנָה בְּשִׁית מָאָה וְנִקְדָּא שְׁנִין בְּתִשְׁרֵי בַחַד לְיִרְחָא בְּרִישׁ שְׁתָּא נְגוּבוּ מְאָ מַעַל אַרְעָא.** (ח יג) (והוא קשר נוסף לתפילה בראש השנה - וגם אֵת נַח בְּאַהֲבָה זְכָרְתָּ)
- ש. שם ננערו כל מתי מבול. שם ננערו = שנער. ולפי שהיו מכשפים נסעו לשם תכלית זו. (תפארת יהונתן)
- ש. שיבוטא – איתא בחז"ל שיש דגים בים שבכל ערב שבת בין השמשות יוצאים ליבשה ונחים שם עד מוצאי שבת, והיינו "זכור בים ושמור ביבשה" שהים והיבשה הם סימן מובהק לשמירת השבת, ומעתה לא נפלאות היא ולא רחוקה היא לומר שאותו הדג הנקרא "שבוטא" מאותן מינים שפורשים בע"ש ליבשה, ושמו מוכיח עליו. (שבט מוסר בשם האפו"י)
- ת. תרנגולת האגם – הביצה, הזכר טמא והנקבה טהורה. איתא בגמרא – (נדה נ:): אמר אביי: תרנגולא דאגמא [תרנגול האגם, הביצה] חד [אחד] משמונה ספיקות הוא, והיינו [והוא] העוף הקרוי מרדו (מרדא). ובענין זה אמר רב פפא: תרנגולא דאגמא אסירא [תרנגול האגם אסור], אבל תרנגולתא דאגמא שריא [תרנגולת האגם מותרת], וסימניך לזכור איזה מהם מותר ואיזה אסור, מה שדרשו חכמים בכתוב **לֹא יִבֵּא עִמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בְּקִהְלֵי-יְהוָה** (דברים כג, ד) עמוני ולא עמונית, שהזכר אסור והנקבה מותרת. לכן לא כתב במפורש מעוף הטהור, ובמין זה ציווה להביא שבעה מפני שאף שהזכר טמא והיה מספיק להביא שנים ממנו, הדגישה התורה לחיות **זָרַע** ובנקבה הנולדת תהיה טהורה. (משך חכמה) *

מקורות / חידויון *

א. והנה מלבד הנטריקון דעביד הגמרא בשם אמרפל נראה לי בס"ד טעם נכון בשם אמרפל שנקרא בו נמרוד, והוא דנמרוד עשה עצמו אלוה ופעם באחדותו יתברך הרמוזה באות אל"ף שהוא מספר אחד, ולפי הפגם שלו אינו נקרא האלף במילואו בשלשה אותיות, אלא מסתלק ממנו אות הראשונה שהיא א' ונשאר רק אותיות פל. ולכך נקרא **אמרפל** חלק התיבה לשתיים וקרי בה **אמר פל**. ועוד נראה לי בס"ד לרמוז אמרפל אותיות **מר אפל** שהיה מר ואפל שהחשיד עיני הבריות במרירות אשר מירר אותם לעבוד עבודה זרה. (בן יהוידע – עירובין נג.)

ג. **ויהי קנען עבד למו** - פירש רבי אברהם כי למו שיהיה כנען עבד לא-להים ולשם כי הוא יכרחנו לעבוד האל ובשני פירש שיהיה עבד ליפת ולשם ואם כן נח לקוב אויביו בא והנה ברכם ברוך שיהיה כנען עבד לא-להים ורש"י כתב **קְנָן** - הִנֵּה אֶלֶּהִי שֵׁם שַׁעֲתִיד לְשִׁמּוֹר הַבְּטָחָתוֹ לְזִרְעוֹ שֶׁל שֵׁם לַתָּת לַהֵם אֲרִץ כְּנַעַן וְיֵהִי לָהֵם כְּנַעַן לְמַס עוֹבֵד וְהַחֲזִיר כֵּן פִּעַם אַחֲרַת לּוֹמַר אֶף מְשִׁיגְלוֹ בְּנֵי שֵׁם יִמְכְּרוּ לָהֵם עֲבָדִים מִבְּנֵי כְּנַעַן וְהַנְּכוּוּ בְּעֵינֵי כִי מִתְחַלְלָה קָלל אֹתוֹ שִׁיְהִי עֲבָד לְעֹלָם וְהִיא כֹּל מוֹצֵאוֹ יַעֲבֹד בּוֹ כִי טַעַם "לאֲחִיו" לְכָל בְּנֵי אָדָם כְּעַנְיָן וְאֲשַׁלַּח אֶת כָּל הָאָדָם אִישׁ בְּרַעְיוֹ (זכריה ח) כְּטַעַם אִישׁ בְּאִישׁ (ישעיהו ג ה) או "לאֲחִיו" שֵׁם וּפִת כִי אֲחִי אֲבִיו יִקְרָאוּ אֲחִיו כְּטַעַם פִּי נִשְׁפָּה אֲחִיו (להלן יד יד) וְיִשׁ אֲוֹמְרִים (הראב"ע והרד"ק) "לאֲחִיו" בְּנֵי אֲבִיו כִי אַחֲרֵי הִיוֹתוֹ עֲבָד לְבְנֵי אֲבִיו וְלִשְׁם וּפִת הֵנָּה הוּא עֲבָד לְכָל הָעוֹלָם וּבְרַךְ תַּחֲלָה אֱלֹהֵי שֵׁם הוֹדִיעוֹ כִי יֵהִי שֵׁם עוֹבֵד הָאֱלֹהִים וְכַנְעַן יֵהִי עוֹבֵד לוֹ וְ"לְמוֹ" יִרְמוֹז לְזִרְעוֹ שֶׁל שֵׁם שֶׁהֵם רַבִּים וְיִתְכַן שִׁיְהִי "לְמוֹ" חוֹזֵר גַּם לְאֲחִיו הַנְּזוֹכְרִים וְחֹזֵר וּבְרַךְ יִפֵּת בְּהַרְחַבַת הַגְּבוּל וְשֵׁם בְּשִׁכּוֹן הָאֱלֹהִים בְּאֵהֲלֵיו וְשִׁיְהִי כְּנַעַן עֲבָד לְמוֹ לְשִׁנְיָהּ וְהֵנָּה הַעֲבִיד כְּנַעַן לְשֵׁם שְׁנֵי פְעָמִים רַמֵּז כִי הוּא יִנְחַל אֲרָצוֹ וְכֹל אֲשֶׁר לוֹ כִי מֵה שִׁקְנָה עֲבָד קָנָה רַבּוֹ (פסחים פח) וְנִכְתְּבָה זֹאת הַפְּרִשָׁה לְהוֹדִיעַ כִי בַחֲטָאוֹ הִיא כְּנַעַן עֲבָד עוֹלָם וְזֹכֵה אֲבָרָהּ בְּאֲרָצוֹ וְנִכְתַּב עֲנִין הֵינִי בְּנַח כִי יֵשׁ בּוֹ אֲזַהְרָה מִמֶּנּוּ יוֹתֵר מִפְּרִשַׁת נִזְרוּת כִי הַצְּדִיק תָּמִים אֲשֶׁר צָדִיק הַצִּיל כֹּל הָעוֹלָם גַּם אֹתוֹ הַחֲטִיא הֵינִי וְהִבִּיא אֹתוֹ לִידֵי בִזְיוֹן וְקִלְלַת זִרְעוֹ. (רמב"ן)

ה. רמב"ם הלכות איסורי ביאה פי"ג הט"ו - לפיכך לא קיבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה. בימי דוד שמא מן הפחד חזרו, ובימי שלמה שמא בשביל המלכות והטובה הגדולה שהיו בה ישראל חזרו. שכל החוזר מן הגוים בשביל דבר מהבלי העולם - אינו מגרי הצדק. ואף על פי כן היו גרים הרבה מתגיירים בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות. והיו בית דין הגדול חוששין להן, לא דוחין אותן אחר שטבלו מכל מקום, ולא מקרבין אותן עד שתיראה אחריתן.

תוספות ד"ה לא בימי דוד ולא בימי שלמה - מאיתי הגיתי ובת פרעה דבימי שלמה לא קשה, דימדי הוא טעמא אלא משום שולחן מלכים והני לא צריכי. אבל קשה דאמרין בהערל (לקמן יבמות דף עט. ושם) גבי מעשה דגבעונים דבימי דוד נתווספו גרים על ישראל ק"ן אלף וי"ל דמעצמן נתגיירו כדאשכחן גבי מרכי ואסתר ורבים מעמי הארץ מתגידין ויש ספרים שכתב בהן לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה אלא שנעשו גרים גרורים וההיא דפי"ב דשבת (דף לא.) ההוא דאתא לקמיה דהלל ואמר גירני ע"מ לעשות כ"ג בטוח היה הלל דסופו לעשות לשם שמים וכן ההיא דהתכלת (מנחות מד.) דאתיא לקמיה דרבי גירני ע"מ שאנשא לאותו תלמיד. (יבמות כד:)

ו. **עובד כוכבים ששבת חייב מיתה כו'**. יש לעיין בזה מה טעם ענין זה דוקא באלו הב' מצות דבדבר שאנחנו חייבין לעשות שהוא אצל העובד כוכבים היפך זה לחייב מיתה בעשייתו והנראה שהכוונה בזה שהתורה נקראת ארוסה לפי שרוב ההמון אין עוסקין בה והויא התורה לגביה כארוסה בבית אביה שהניחה להיות תורת ה' אבל העוסק בה ודאי דה"ל נשואה ונקראת תורתו כמו שכתוב בפרק קמא דמסכת ע"ו והוא שאמרו בפסחים כל העוסק בתורה לפני עם הארץ כאלו בועל ארוסתו לפניו שנאמר **צוה לנו מורשה וגו'** מאורסה לכל קהלות יעקב מבוואר לפי שעם הארץ אינו עוסק בה והויא ליה ארוסתו וכן מצות שבת נקראת בהרבה מקומות כלה כמ"ש **בואי כלה בואי כלה** דכארוסה ודאי דלא הויא דכל ישראל קבלו עליהם שמירת שבת וכנשואה נמי לא הויא לפי שאינן שומרים אותה כראוי כמ"ש פרק כל כתבי אלמלא שמרו ישראל ב' שבתות כו' ומשום הכי הויא שבת לגבייהו ככלה שנכנסה לחופה ולא נבעלה ולזה כיון שהעובד כוכבים שאר עריות ובעולת בעל יש להן חוץ מארוסה וכלה שנכנסה לחופה דאין להן כדאמר' לעיל משום הכי הויא ליה עסיקת התורה לגבייהו כאלו בועל ארוסת ישראל ואם הוא שומר שבת ה"ל כאילו בא על כלת ישראל שנכנסה לחופה ולא נבעלה ואמרין לעיל דנידון בדיני ישראל ועל כונה זו אמרו בש"ר פ' בשלח מהו נתן לכם ולא לעובדי כוכבים מכאן אמרו אם יבאו בני נח לשמור שבת לא דיין שאין מקבלין שכר אלא שחייבין מיתה שנאמר **ויום וילילה לא ישבותו ואזהרתן זו היא מיתתן וכה"א ביני וביני בני ישראל וגו'** משל למלך יושב ומטרונא יושבת כנגדו העובר ביניהם חייב מיתה ע"כ ודע שהרמב"ם בהלכות מלכים כתב הא דקאמר הכא דחייב מיתה היינו בידי שמים אבל אינו נהרג וכתב הכ"מ לפי דבריו דהא דקאמר תלמודא וליחשביה בהדי ז' מצות ה"ק ולימני בהדייהו למימר דאסורין בה קאמר אבל לא לענין קטלא כו' עכ"ל ועוד האריך ע"ש ו"א' לומר כן דא"כ למה לא מנה בהדי ז' מצות לאיסור הא דמצרי שהכה ישראל דחייב נמי מיתה בידי שמים ואינו נהרג כמ"ש הרמב"ם שם אבל הנראה לדעת הרמב"ם דכל מה דלא חשיב בהדי ז' מצות אין נהרגין עליהן והא דפרין הכא וליחשביה בהדי ז' מצות ה"ק דאמאי לא חשבי' לשבת נמי בהדי ז' מצות ויהיה ב"נ נהרג עליה ומשני קום עשה לא קחשיב דבקום עשה אין ב"נ נהרג דלא מצינו אפי' בישראל בשום קום עשה שיהיה נהרג בידי אדם וכן הויא דנכרי עוסק בתורה פריך נמי הכי ולחשבי' בהדי ז' מצות ויהיה ב"נ נהרג עליו ומשני למ"ד מאורשה כו' דאין חיובו מצד עצמו ולא הוי אלא כאסמכתא בעלמא ואין כאן אזהרתן זו היא מיתתן ונראה מה שהביא לדרוש לא ישבותו אבני נח ולא אששת עתים דכתיב לעיל מיניה נראה כמ"ש הרא"ם שהשבות בכ"מ הוא מנוחת הפועל ממלאכתו ולא מנוחת הפעולה והחום והקורר כי הם הם פעולת המזלות כו' ולא תפול בהם שבתה עכ"ל ע"ש. (חידושי אגדות שם)

ח. **ויש אקהלה** - נכתב בה' לומר שעשה קביעות מאהל אשתו להוליד עוד בנים. לפי שרצה נח להשלים לפחות למנין ט' באנשי ביתו להציל על בני דורו. נח אשתו ג' בניו ונשותיהם הרי כאן שמונה, ובתוספת עוד בן או בת יהיו תשעה וצירוף הקב"ה יושלם המנין לעשרה ואז יוכלו להגן ולהציל על בני דורם (ר' יצחק ב"ר יוסף עה"ת)

נ. **לך משמע משלך לא משל אחרים, כדרך ויקחם לך משלכם הנאמר בד' מינים.** כדי שלא יחשוב נח הרי היום או מחר ימותו כולם וממונם כלה סד"א שמותר ליקח משלהם ת"ל קח לך משלך דווקא, **להגדיל הנס** אע"פ שכפי הטבע לא יספיק כי אם לך לבד שהרי ודאי לא היה לנח מותרות, מ"מ על צד הנס ישלח ה' **את הברכה באסמיה ויהי לך ולחם לאקהלה וכן עשה לך תבת וגו'.** שבדרך הטבע תכיל אותך לבד ועל צד הנס תחזיק כל הבעלי חיים כמו פילים וראמים. (כלי יקר)

ג. בתיבת נח עדיין היה קיים האיסור על האדם לאכול בשר (סנהדרין טז:) ואם כן היה שווה האדם לבהמה ולכן קודמת אכילת האדם לאכילת בהמה. (מילי דמרדכי) איתא במדרש (ויק"ר כז:) **אדם ובהמה תושיע** - הנה. (תהלים לו ז) אדם בזכות בהמה תושיע ה'. היינו עולה, שמשום שהאדם נושע בזכות הבהמה, עליו להקדימה במאכל. ברם, בדור המבול, שבעלי החיים ניצלו בזכות האדם בזכות נח, הקדים האדם לבהמה (פרפ' לתורה).

תוספות יום טוב - ואני שמעתי מפי זקן אחד מצפת תוב"ב שעל פי צורה של הרמב"ם באחת יוצאת זנב כן הם כל הכרמים שראה הוא בארץ ישראל. **ת. תרגולתא דאגמא.** הזכר אסור לפי שאין לו סימני טהרה ולא שרי מטעם כל היוצא מן הטהור טהור שהרי האם לא ילדה האפרוח אלא ביצים הטילה והאפרוח מעפרא קא גדיל אסור ממילא ע"י סימני טהרה ונקבה נמי אין לאוסרה למאן דאסר זה וזה גורם דהא אפרוח לא יצא אלא מן הביצה ומעפרא גדיל כפרישית ומיהו נראה עיקר ששני מינים הן המין שקורין תרגולתא דאגמא שרי הזכר והנקבה דיש להן סימני טהרה והמין שקורין תרגולתא דאגמא אסור הזכר והנקבה דאין נראה שמיין אחד חלוק הזכר מהנקבה ועוד כיון דלא הוי מעופות טמאין הכתובין דבהנהו בכל מין יש זכר ונקבה משום סימני טהרה אין לאסור עד שיהא בו כל ד' סימנים דמנשר ילפינן. (תוספות - נדה נ:)

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת

התשובות אינם להלכה למעשה,

הערות והארות יתקבלו בברכה

לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

לקבלת העלון במייל נא לפנות לכתובת ramnadlan018@gmail.com